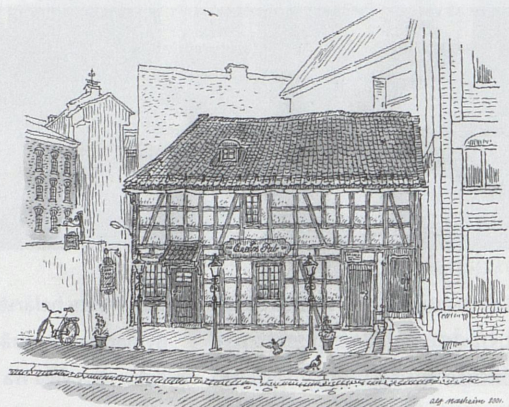


Christiania i Oslo

ALF NÆSHEIM HAR GJENNOM EN PERIODE PÅ 10 ÅR
TEGNET OG FORTALT OM GAMLE HUS FRA
CHRISTIANIA I OSLO – OG MENNESKENE SOM LEVDE
OG VIRKET I DEM. RESULTATET ER FORTLØPENDE



PUBLISERT I AFTENPOSTEN
OG I SAMLET UTGAVE I 10
BØKER. DEN FORELØPIG SISTE
UTKOM I 1995. NÆSHEIM
VANDRER FORTSATT RUNDT I
OSLO. HANS OPPMERKSOM-
HET VEKKE SPESIELT NÅR
BYGNINGER SER UT TIL Å GÅ
EN UVISS SKJEBNE I MØTE.

ST. HALLVARD HAR FRA OG MED NR. 2/1999 PUBLI-
SERT NYE TEGNINGER OG BERETNINGER.

TEKST OG TEGNING: ALF NÆSHEIM

Ærverdig bygning med farverik fortid

Ved Lilletorvet ligger en pittoresk, gammel bindingsverkbygning. Mange forbigående har nok stoppet opp og fundert på hva slags hus dette opprinnelig kan ha vært.

Det dreier seg om Brogaten 14. Hovedbygningen på denne adressen ble revet i 1980-årene og en ny, større forretningsgård ble oppført mot Brogaten. Men bakbygningen fikk stå igjen.

Flere av hovedstadens ledende forretningsmenn den gang, som Paul Thrane, bryggerieierne Ytteborg og Schou samt Young, startet sin virksomhet i området ved dette torvet, så en kan trygt si at strøket hadde markante innslag av patriserbygårder.

Brogaten 14, eller nr. 38 i Storgaden som det het tidligere, ble bebygget året 1791. Byggherre og første eier var garvermester Jens Pedersen Holm. Hans yrke var særdeles godt representert i denne gaten, som ble regnet for garvergaten i hovedstaden.

Den eldste branntaksten nevner en en-etasjes hovedbygning i mur mot gaten og en vinkelbygning av bindingsverk i bakgården, som altså er huset som fortsatt ligger her.

Holm ble født i 1752 og tok borgerskap som garver i 1777. Han bodde sammen med sin hustru Anne, deres fem barn, to tjenestepiger samt flere garversvenner.

Slottsprest Pavels gir i sine «Dagboks-Optegnelser» et lite glimt av miljøet i nr. 38: «Året 1815 ble en ung mann som hadde vært 13 år i lære hos garver Holm i Storgaden, begravet. Hans kiste kjørtes i Byens likvogn og han ble båret til graven av det såkalte Sörgelaug. Den matglade presten beretter videre at sjelden var han blitt bevertet med elegantere frokost enn ved denne anledning, og han berømmer tilslutt den velhavende Borgermannen for den edle måte han hedret en tro tjeners minne på.»

Garverfamilien Holm satt med stedet til omkring 1825. Da overtok procurator Gude eiendommen. Ove Christian Gude var gift med Marie Elisabeth, født Brandt. Like før de flyttet inn i Brogaten 14 fikk de sønnen hans, som var ingen ringere enn den Hans Gude som skulle bli en av vårt lands aller mest berømte kunstmalere.

Han fikk således sine tidligste barndomsminner fra hjemmet ved Vaterlands Torv, og nevner litt om denne tiden i sine Livserindringer. Han forteller at det var en en-etasjes gård. Etasjen lå høyt med en stor stentrapp like ut i den smale gaten. Inne i gården var der svalganger med et par små værelser og høyloft med stall under, for faren holdt hest, og det sogar en travet som han kunne kappkjøre med ute i Bjørvigen, og det med selveste Jacob Meyer. Videre nevner han at han fra et vindu i svalgangshuset kunne se inn i gården til konsul D. (som må bety kjøpmann Duborgh, for han var nabo på den tiden). Det var et spennende skue for stedet var svært fornemt. Her kom elegante damer og herrer til Baller, og der var musikk og sang. Men for ham var allikevel Vaterlands bro av enda større interesse. Om sommeren, mintes han, sto Vaterlandsguttene splitter nøgne oppe på brokarene utenfor rekkverket og stupte på hodet ut etter kobbermyntene som forbigående kastet ut til dem, og nede under broen var det så herlig å la barkåtene seile.

Allerede mens han bodde her våknet hans interesse for malerkunsten. På sin 7-års fødselsdag fikk han av sin onkel Hans et tegnebrett som han straks rablet fullt av dampbåter, så det måtte gjemmes til senere tider.

Ny eier fra rundt 1837 ble kjøpmann Christian Schou. Siden 1822 hadde han drevet høkerhandel ved Vaterlands bro. Den driftige fabrikkieren og ølbryggeren Schou var ikke bare en foregangsmann i ølindustrien. Samtidig med denne hovednæringen drev han helt til ca. 1856 med bigeskjefter som brenneri, eddikkfabrikk og vattfabrikk. I Brogaten 14 må han ha drevet en slik virksomhet ettersom han hadde næringsinntekt på denne adressen, året 1850 fikk han så stor næringskatt at han klaget. Mens han eide huset i Brogaten, finner man også et annet navn her, nemlig kjøpmann Even Stenersen. Han var en meget velstående handelsborger. Hva han handlet med i Brogaten 14 vites ikke, men året 1816 satte Pavels i sin Dagbok søkelyset på kjøpmann Stenersens overdrevne brennevinsbrenning i et år der man fryktet for kornmangel.

Ellers var han gjennom årene både kemner og senere stortingsmann.

Fra begynnelsen av 1850-tallet får nr. 14 en ny eier. Det er handelsborger og tobakksfabrikant Christian Olsen. Han drev sin tobakksfabrikk i hovedhusets store kjeller. Her fantes også utsalgsboden med granittrapp opp til gaten. Olsen kunne tilby sine kunder: Cigarer, Skraa- og Røgetobak, Pibesager en gros samt ansjos! Hele 32 arbeidere var i hans tjeneste. En bra geskjeft må det ha vært, for i 1865 var hans næringsinntekt 2000 Spd., og hans formue var på 7.000 Spd.

I Olsens tid skjedde en viktig forandring. Som en følge av at Stenersgaten ble ført frem til Lilletorvet, ble den opprinnelige hovedbygningen revet i 1871, og en ny gård ble bygget for å erstatte den nedrevne.

Omkring 1880 dør Christian Olsen og hans enke overtar. Tobakksfabrikasjonen fortsettes en tid av Chr.W. Michelsen, deretter av Chr. Tollerud. Enkefru Elen Olsens bortgang i begynnelsen av 1900-tallet betydde slutten på den gamle tid. Hun ble den siste som fikk oppleve å bo i det opprinnelige, herskapelige hovedhuset som sammen med bindingsverkbygningen utgjorde et miljø som hadde forandret seg lite siden salig garvermester Holms dager.

To hovedhus har den gamle bakbygningen overlevd, men fortsatt ligger den her og minner oss om tider som var ved Vaterlands Torv. ■

